

Stemmen heeft geen nut

Arjen Siegmann
wetenschappelijk
medewerker WI

Wie op 17 maart 2021 de deur achter zich dicht trekt en op weg gaat naar het stembureau kan zich al snel een deelnemer voelen aan een experiment. Voor politieke wetenschappers bent u opeens een nummer, een observatie. De romantiek van het stemmen, van het kiezen voor een overtuiging, verwordt tot een ‘datapunt’ van de exit polls en doelgroepenanalyse.

Er is een stroming in de politieke wetenschap die stemgedrag verklaart vanuit de rationele kiezer. Die kiezer bekijkt de partijprogramma's en de lijsttrekkers, hij of zij vult een kieskompas in, en kiest dan de partij wiens standpunten in het verlengde liggen van het eigen belang. Die belangen zijn bijvoorbeeld “een hogere AOW” als de kiezer gepensioneerd is, ‘lagere belastingen’ als iemand veel verdient, of ‘afschaffen collegegeld’ voor de student. Deze benadering kent veel aanhangers, omdat hij simpel is en de zelfgerichte mens als uitgangspunt neemt.

Kamerverkiezingen 82%. Dat zoveel mensen de moeite nemen om te stemmen geeft aan dat het individuele eigenbelang niet de oorzaak kan zijn van het stemmen. En dat er veel meer aan de hand moet zijn. Het stemmen voelt nuttig en belangrijk.

Ik denk dat het probleem ligt bij het woord ‘rationeel’. Het wordt te pas en te onpas gebruikt door mensen die zich zorgen maken over populisme. In hun ogen is de populistische kiezer ‘niet rationeel’ en laat zich leiden door primaire of tribale instincten. Maar in dit denken ondermijnen we de democratie, door mensen voor te stellen als redeloze wezens die zich heel makkelijk laten misleiden. Als dit waar is, dan kunnen we de democratie maar beter afschaffen.

‘Stemmers houden er niet van om proefkonijn te zijn’

Het probleem nu van de ‘rationalisten’ is dat zij moeten accepteren dat – in hun model van de werkelijkheid – stemmen geen nut heeft. Want naar het stembureau gaan kost moeite en tijd, hoe weinig ook. En de uitkomst wordt niet door één stem beslist. Dit is de essentie van het zogenoemde ‘Downs paradox’: het pure eigenbelang zou moeten leiden tot een opkomst van nul procent.

In 2017 was de opkomst bij de Tweede

Stemmers houden er niet van om proefkonijn te zijn. Dat zagen we bij de mislukte voorspellingen in de Verenigde Staten: veel mensen nemen de telefoon niet op als een onderzoeker belt, weigeren antwoord te geven of noemen expres een andere kandidaat. Het niet-deelnemen aan kiezersonderzoek is een daad van verzet die de uitslag van de verkiezingen heerlijk onvoorspelbaar maakt. Kiezers die zich niet laten meten en zich niet laten manipuleren door communicatie en marketing zijn de hoeksteen van onze democratie. •

In deze rubriek bespreken medewerkers van het Wetenschappelijk Instituut bij toerbeurt een actueel thema vanuit christendemocratisch perspectief

Reageren op dit artikel?
arjen.siegmann@wi.cda.nl